II. évfolyam. Melléklet a GYERMEKVEDELMI LAP 10. számához. 8. szám.

A MAGYAR GYERMEK-TANULMÁNYI TÁRSASÁG KÖZLÖNYE.

A GYERMEK

KIADJA: AZ ORSZÁGOS GYERMEKVÉDŐ LIGA

Megjelenik julius és augusztus kivételével havonként legalább egy ívnyi terjedelemben

Gróf Teleki Sándor, Babarczi Schwartzer Ottó, Bárczy István dr. és Náray-Szabó Sándor elnökök közreműködésével szerkesztik:

Nagy László felelős szerkesztő,

Berkes János, Grósz Gyula dr., Pekár Károly dr. és Ranschburg Pál dr. szerkesztő bizottsági tagok.

Gyermektípusok.

Irta: **Martos Ágostné**, fővárosi tanítónő.

Mielőtt tulajdonképeni tárgyamra térnék és annak fejtegetésébe bocsátkoznám, nem tartom szükségtelennek röviden reámutatni a célra, mely arra indított, hogy a gyermekek jellemző vonásait, testi és lelki sajátságait típusokba foglaljam. Úgy vélem, hogy szolgálatot teszek ezzel a gyermektanulmányozás munkájának, mert minél többféle szempontból figyeljük meg és tanulmányozzuk a gyermeket, annál sikeresebb lesz e munkánk. A megfigyelések egyik szempontja az, hogy a gyermeket nem csupán mint egyedet tanulmányozzuk, hanem mint egy-egy embertípus kifejezőjét.

A nevelő eljárásokban az ilyenfajta megfigyeléseknek igen jó hasznukat lehet venni. Valamint a felnőtt egyénekre sem lehet az erkölcsi törvényeket általánosan alkalmazni, épen úgy külön elbírálás alá esik a más és más gyermektípus, ha azt akár élettani, akár lélektani szempontból vizsgáljuk és ebből kifolyólag különböző nevelői eljárást igényel.

A gyermek, ez a zsenge kis lény, a maga tehetetlenségében, gyámoltalanságaban teljesen a felnőttek akarata alá van rendelve. Ez az alárendeltség oly nagyfokú, hogy az első zsenge években az egyéniség még csak igen kis mértékben jut érvényre, hanem a környezet hatása látszik rajta szembetünően, olyannyira, hogy ha gyermektípusokról szólunk, nem is gondolhatunk a gyermek egyéniségéből származó önálló típusokra.

Ennek a kis fejlődő emberi lénynek életviszonyait kizárólag a felnőttek szabják meg. Nála sokkal nagyobb szerepe van a környezet hatásának az egyes típusok kifejlődésére, mint a felnőtteknél, kiknél úgy a testi szervezet, mint az akarat, itélet, erkölcsi belátás és az általános ismeretek is közrejátszanak egy egy embertípus kialakulásához. A gyermek mind élettani, mind lélektani tekintetben kicsinyített tükörképe a felnőtteknek. Kicsinyített, de valóságos képe a környezetnek: első sorban a szülőknek. Ha erőteljes, magas emberek a szülők, rendszerint fejlett, nagy a gyermekük is, vagy legalább is olyanná fejlődhetik helyes, céltudatos ápolás mellett. Testileg gyenge, beteges szülőknek hasonló a gyermekük is. A testi hasonlóság néha annyira szembeötlő, hogy kiterjed az arc minden vonására, a szemekre, a testtartásra, a járásra és a mozdulatokra is. Ez az élettani visszatükrözés. Azonban lássuk a másikat.

Már az első években feltünő a szülők egyéniségének és a környezetnek visszatükrözése a gyermek lelki világában.

Kedvesen csacsog, fecseg a gyermek már három éves korában. Figyeljük azonban meg, mily szavak alkotják az ő szegényes kis szókincsét! Ugyanazok, melyeket a családban folytonosan hall. Az apa, az anya, a testvérek, a cselédek gyakran használt kifejezései.

Egy alkalommal történt, hogy vendég jött a családhoz. A három éves fiucska azzal mutatta meg vendégszeretetét, hogy szépen megfelelt a hozzá intézett kérdésekre, majd elmondta a képeskönyv apró versikéit is: midőn egyszerre, minden megokolható átmenet nélkül, mintegy betetőzéseül az eddig nyujtott kedves társalgásnak, megböki ujjával az álmélkodó nénit és azt mondja:

„Te ostoba, te buta, te szamár!“

A gyermek anyja pirulva mentegetőzik, hogy szörnyűség, nem tudja, hol tanult meg a gyermek ilyen kifejezéseket. Hiszen mindig a szülők társaságában van. Nagyon élénk, eleven eszű a gyermek stb. Ha nem tetszik neki az étel, bizony még amolyan káromkodásfélét is tud mondani.

A vendég elmosolyodott. Ebből a gyermekbeszédből ő sok mindent megértett. Megtudta, hogy az anya ilyen jelzőkkel szokta a kicsikét feldiszíteni, ha az nem jól tesz valamit, a káromkodásféle kifejezéseket pedig a tulajdon édesapja szokta az ebédnél elmondani, ha elrontott ételek kerülnek az asztalra.

Még jó, hogyha az ártatlan gyermek szóbősége nem árulja el egy-egy intim családi jelenet titkait. Ebből a szoros viszonyból kifolyólag, mely a nevelő környezet és a gyermek egyénisége között fennáll, alkottam meg az egyes gyermektípusokat.

Nem szándékozom az egyes típusokat pszichofizikai szempontból tudományosan tárgyalni és a jellemalkotó tulajdonságokat részlegesen fejtegetni, sem pedig a létező összes típusokat felsorolni, csupán nagy vonásokban, vázlatszerűen óhajtok képeket bemutatni, típusokat, melyekkel lépten-nyomon találkozunk és elsorolni ama testi és lélektani sajátsá-

gokat, melyek az egyes gyermektípusok alkotóelemeiként szerepelnek.

Némi tájékozásúl szolgáljanak azok a gyermeki lélek virágainak ápolásánál vagy dudváinak irtásánál.

Gazdag szülők becézett gyermeke.

Sétál a négy-öt éves gyermek az utcán. A becézett gyermek, az egyetlen. Hófehér kabátja drága szövetből készült, szőke fürtöcskéi divatosra nyirva kandikálnak elő a selymes, csipkés, bársonyfőkötő alól. A gyermek öltözete csupa drágaság. Arcocskája kerek, rózsás, jól táplált, bőre ápolt. Mellette halad a nevelőkisasszonya és százféle módon iparkodik rábeszélni a kis leányt arra, hogy nyujtsa neki a kezét, mert az út túlsó oldalára kell átmenniök és a kocsik tömkelegében baj érhetné őt. A gyermek azonban makacsúl elrántja előle a kezét és nekiindúl egyedül a kocsiútnak. A leány aggódó félelemmel követi, de szigorúan nem mer vele szemben fellépni, mert a gyermek hirből sem ismeri, hogy mi az engedelmesség. Őneki engedelmeskedik otthon az egész ház. Az apa, az anya, a nevelőnő, a cselédek mindnyájan arra látszanak teremtve lenni, hogy lessék, mi a kívánsága a kényeztetett egyetlennek és jaj annak, ki szigorú nevelői eszközöket mer vele szemben alkalmazni. Ilyenkor maga az anya szól közbe és pártfogásába veszi a drága gyermeket, ki szeszélyeskedéseivel és önkénykedésével valósággal uralkodik őrajta is. Itt mindig a gyermeknek adnak igazat, az ő óhajtása parancs mindenki előtt és csinytevéseiért, pajkosságaiért anyai csókok és becézgető nevek a jutalmak. A becézett gyermek azonban nem minden esetben lesz rossz és engedetlen. Féltő gonddal nevelik, taníttatják sokféle ismeretre, távol tartanak tőle mindent, mi káros hatással lehetne lelkületére. Főleg a vérmérséklet itt az irányadó. Ha a természetes, jó hajlamok kerekednek felül, akkor esetleg szorgalmas és iparkodó is lehet. Öröklött hajlamainál fogva pedig nem ritkán nagyeszű és kiváló tehetségekkel is fel van ruházva. Mondhatnám: a jómódban élő, becézett, egyetlen gyermeknél van az egyéniség kifejlődésének a legtágabb tér engedve, mivel a fegyelmezés itt a legkevésbé korlátozza az egyéniség nyilvánulását.

Az elfajult gyermek.

Egészen közel áll ezen típushoz a másik: midőn a szülők olyan túlságos majomszeretetben részesítik a gyermeket, hogy teljesen elfogultak lesznek irányában és legnagyobb hibáit sem veszik észre, sőt erénynek tartják gyermekükben a legveszedelmesebb rossz tulajdonságokat is. Az ilyen gyermeknek megvan mindene, amire szüksége van. Sőt még annál több is. A szülői szeretet felcicomázza díszes ruhákkal és ezzel a hiúságot élesztgeti benne. Elhalmozza játékkal, szórakozásokkal, miáltal pazarlóvá és követelővé teszi a gyermeket. Teljesítik minden óhajtását, kiszolgálják s ezzel elbizakodottá és restté teszik. Kötelessége teljesítése vagy nem teljesítése is egészen a gyermek tetszésére van bízva, ami leggyakrabban a kötelességérzet teljes hiányát idézi fel benne.

Az ilyen gyermek határtalanúl önző és durva is, úgy beszédmodorában, mint tetteiben és lelkületében. Az anya így szólítja meg gyermekét:

„Mit akarsz enni, drágám, habos kávét vagy csokoládét?“

„Hagyjon békét, nem látja, hogy most játszom, nem érek rá!“ Förmed vissza a kis goromba.

„De mégis, mondd meg, kis gyöngyvirágom, mit ennél, hozok én neked mindent, amit kivánsz! Nesze, itt van egy kis jó sütemény!“

„Edd meg te magad!“ Hangzik a válasz és a süteménydarabok már egyidejüleg ott gurulnak a földön az anya lábai előtt, ki még most is csak mosolyogni tud a kedves gyermek cselekedetein és megszokott türelemmel szedegeti össze a földről a tésztadarabokat. Ez a gyermektípus, mely tisztán a szülők oktalan szeretetéből alakúlt ki, nemcsak hogy önző, követelő, durva, hiú, rest, kötelességét nem ismerő, hanem kivétel nélkül szegény érzelemvilággal bír, nem könyörűl másokon, sőt, ami leginkább szembeötlő nála: nem szereti a szülőit. Az egyik abnormitás előidézi a másikat: a majomszeretet, mely elöli a tekintélyt és a tiszteletet, felébreszti a gyermekben a szeretetlenséget azok iránt, akik feleslegesen pazarolják reá érzelmeiket.

A hátramaradt gyermek.

Igen kevés különbség választja el a második típust a harmadiktól, melynél a majomszeretet és túlzott engedékenység annyira megy, hogy alárendeli ennek a gyermek testi és lelki fejlődését is. Az ilyen gyermek annyit eszik, amennyit akar és azt, amit akar. Nem tartja őt ebben vissza senki sem. Elrontja a gyomrát, megbetegszik. Ha nem akar sétálni, nem megy, ha nem akar fürdeni, nem fürdik. Ha nem akar korán lefeküdni, nem fekszik le. Éjjelez a felnőttekkel, ha mulatság van a háznál. Elviszik a kávéházba, vendéglőbe, szinházba. Teste gyenge, nem edzett, arca sápadt. Szánalmas látvány az ilyen gyermek a szinházban, a korcsmában. Midőn a zsenge kis test már megkivánná, hogy nyugalmas, tiszta gyermekszobában egészséges álmot aludjék, akkor ott görnyed még abban a környezetben, melybe ő maga kívánt jönni, hová szülői elhozták csak azért, mert a gyermek úgy óhajtotta — és most fáradtan gyönyörködik oly látnivalókban, melyek neki tulajdonképen nem is okoznak gyönyörüséget, mert nem érti azokat. És még jó, hogy nem érti, legalább egyelőre nem.

Minthogy nem fogják rendszeres munkára és tanulásra, hátramarad a szellemi fejlődésben is. Ismeretei felületesek, hiányosak lesznek. Később belékezd többféle tárgy tanulásába, de mindegyiket félbenhagyja. Ismertem egy előkelő család leánykáját, ki a negyedik elemi osztálynak félig-meddig való elvégzése után kijelentette, hogy nem akar többé sem iskolába járni, sem otthon tanulni. Ő inkább zongorázni akar. Minthogy azonban a zenetanulás is komoly munkát kíván, melyhez neki sem képessége, sem kitartása nem volt, a legközelebbi alkalommal abbanhagyta azt. Ekkor franciául kezdett tanulni. Mikor már ez sem kellett neki, rövid idő mulva kézimunkába, majd rajztanulásba fogott. Mivel nem találkozott sem a legcsekélyebb ellenállással vagy bármely irányban való buzdítással, sem komoly fellépéssel szülői részéről, mindennel csak felületesen foglalkozott és csupán annyi ideig, amíg szeszélye kívánta.

Kell-e mondanom, hogy ez a leányka felnőtt anélkül, hogy megtanult volna zongorázni, se franciául nem tud, a rajzhoz sem ért, egy női kézimunkát nem képes a saját erejéből elkészíteni, sőt még jól írni és olvasni sem tud.

Ezzel a típussal különben nemcsak a jómódú néposztályokban találkozunk, hanem az alsóbb rétegekben is.

Az elfásult, koravén gyermek.

Az elkényeztetett gyermekek típusai közé sorozhatunk egy másik típust is, mely szintén igen gyakori, és túlfinomúlt, fejlett kulturéletünknek egyik legsajnálatosabb jelensége: az elfásult, koravén gyermek.

A mindent felölelő, lázasan izgatott, haladó kor gyermeke ez. Alig egy emberöltő előtt még nem lehetett volna e típusról beszélni, mert akkor még az ily gyermek igen ritka jelenség volt.

Az elfásult gyermek szellemileg túl van terhelve, a sok tanulás bágyadttá teszi idegrendszerét, a bőség, jólét pedig minden vágyát kielégíti. Ennek a gyermeknek már semmi sem okoz örömet. Játékait hamar megunja, ismét újakat kíván és mikor megkapta, hamar félredobja azokat. Minden darab játéka a modern játéktechnikának egy-egy kis remeke. Automobil, gőzgép, mozgó- és beszélőbabák, állatok oly mennyiségben, hogy egy kisebbszerű játékosboltnak is beválnék. Egyiknek sem örül azonban a gyermek olyan őszintén, olyan örömmel, mint a természetes, egyszerű kedélyű gyermek egy kis fűzfasípnak tud örülni vagy a leányka egy kezdetleges fabábnak. Sok esetben tapasztaltam, hogy sóvárgó szemmel kiséri az elfásult gyermek a falusi fiúk egyszerű játékát. Megkívánja a fél dinnyehéjat, melyből azok csónakot, vedret készítenek maguknak, vagy a kis leány a rongybábut, melyet a falusi leányka maga csinál magának.

Szomorú jelenség az, midőn már az élet legelején kifogyni látjuk azon lelki erőket, melyekre a későbbi életküzdelemben oly nagy szükségünk leend: a kedély frisseségét, a józan életkedvet és az élet apró örömeinek hálás szívvel való fogadását. Mindezen lelkierők könnyen átsegítenek a lét ezer viharán, az elfásult, a koravén gyermek pedig ezek nélkül indul az élet küzdelmes útjára és leggyakrabban csalódás, elégedetlenség, sőt elkeseredés az osztályrésze.

A jómódú, de tudatlan szülők ferde nevelésű gyermeke.

Egy másik gyermektípus az, midőn a gyermek ugyancsak ferde nevelésben részesül, de ezen ferde irányzatnak nem a túlságos szeretet és az engedékenység a közvetlen előidézője, hanem a szülők tudatlansága.

Lejjebb kell most szállanunk a társadalmi osztályok létráján egy lépcsőfokkal, hogy abba a régióba érjünk, hol a szülők tudatlansága oly mérvű, hogy megbotránkozunk és sajnálkozunk azon, hogy az istenteremtette szép remekmű, az egészséges szellemi és testi képességekkel biró gyermek, ilyen avatatlan kezekbe kerül, akik barbár vandalizmussal elrontják a természet szép alkotását. A sötét tudatlanság itt körülbelül olyan szerepet játszik, mintha a művész vésője alá szánt finom márványt durvakezű laikusnak adnók, hogy abból szobrot faragjon. Épen úgy sajnáljuk itt is az elrontott, drága anyagot. Abból a szegény gyermekből, kinek gyenge lényét a tudatlanság barbár kézzel idomítgatja, kedvező életviszonyok között finom és tökéletesen szép, összhangzatos szellemi és testi fejlődésű egyén válhatott volna. Az ilyen tudatlan szülők eljárásán nem változtat az, hogy esetleg jómódban élnek. A jómód nem fedi a tudatlanságot. A ferde nevelési irány itt már a csecsemő bölcsőjénél elkezdődik. Nem tudják helyesen táplálni a gyermeket. A csecsemőhalandóság nagy százalékszámai ezen néprétegből kerülnek ki és sok ezer gyermekhalál okozója az anyák tudatlansága. Ha a legtermészetesebb első táplálékot nyujtja a gyermeknek az anyja, még jó. Habár ezt sem adja a csecsemőnek kellő időközben. Túltáplálja a gyermeket, igen gyakran még ezen legjobb esetben is bélbajt idéz elő a gyermekben.

Hát még ha mesterséges táplálásra szorúl a gyermek!

A tudatlan anya rendszerint itt követi el a legnagyobb hibákat. Nem tudja a táplálékot a gyenge szervezethez alkalmazni, nem ügyel a higienikus tisztaságra, idő előtt elkezdi a gyermeket oly ételekkel etetni, melyeket az még nem képes megemészteni. Ily körülmények között, ha életben marad is a gyer-

mek, satnyán, véznán éri el a második évet a gondos anyai kezek között. Ezentúl már a szabad levegőre is kiviszik néha-néha, hová két éves koráig nem szokták gyakran vinni. E kortól kezdve már szépen lehet a gyermeket felcicomázni, ékesíteni. A szülők törekvése ilyenkor az, hogy minél több ruhája legyen a gyermeknek és minél díszesebb, de sohasem az, hogy higienikus legyen az öltözet, mely egyszerűségénél fogva a gyermeket szabad mozgásában és fejlődésében ne akadályozza. Egy ötéves leánykának anyja, ki egyszerű munkásembernek a felesége, dicsekedve beszélte el nekem egy alkalommal, hogy az ő kis leányának huszonkét öltözet ruhája van. És milyen ruhák! Bársony-, selyem- és csipkedíszítéssel bőven el voltak látva, azonban olyan szabásúak voltak, hogy a szegény gyermek a sok ruhadísztől nem tudott bennük egyetlen szabad mozgást sem tenni.

És ne feledjük azt, hogy e ferde nevelési irány nem a túlzott szeretetből, hanem a tudatlanságból és oktalan hiúságból fakadt. Ez irányítja nemcsak a testi, hanem a szellemi nevelést is. A tudatlan szülő tíz esetben nem bünteti gyermekét, mikor az méltán rászolgált a büntetésre, ellenben teljes szigorúsággal lép fel a gyermekkel szemben akkor, midőn az önhibáján kívül követ el valami szabálytalanságot. Ha a gyermek az utcán egy kiálló kőben megbotlik, elesik és ruháját besározza: verést és szidalmat kap érte. Ha kezében több tárgyat tart és véletlenül leejt egy poharat, vagy máskor elveszít egy krajcárt, szintén megbüntetik érte, de nem veszik észre a szülők és nem figyelmeztetik gyermeküket akkor, ha társaival gorombán beszél, ha beszédjében durva kifejezéseket használ, ha hazudik, ha nem akar tanulni; sőt szemtanuja voltam olyan esetnek is, midőn az anya közömbösen nézte el, hogy gyermeke iskolaszerei között több olyan darab is van, melyekről a gyermek nem merné határozottan bevallani, miként kerültek azok oda...

Az ily gyermeknél csaknem minden nevelői eszköz helytelenül van alkalmazva. Szigorú bánásmódban részesül, midőn szerető, gyengéd szavakra lenne szüksége és hideg közönyt talál akkor, midőn az ő lelkivilágát betöltő apró-cseprő érzelmeket örömmel tárja fel szülői előtt.

Ezek már jelentékeny, komoly dolgok. A jellem későbbi kialakulására nézve igen veszedelmesek az ilyen tudatlan nevelők. Ezen gyermektípussal sok baja van az iskolában a tanítónak is. Legtöbbször azt tapasztalja a gyermek, hogy tanítója épen az ellenkezőjét mondja jónak, mint amire otthon a szülője tanította. Az iskolában azt mondja a tanító: „Vesd le a meleg nyakravalódat, gyermekem, nem egészséges az, ha nyakadat elkényezteted!“ Vagy így elgyósz más alkalommal: „Ha szegény iskolatársadnak nincsen ozsonnája és sóvárogva nézi, amint te eszel: oszd meg véle a tiedet!“

A gyermeknek szöget üt a fejébe: Hogyan lehetséges ez? Melyiknek van igaza? Kinek fogadjak szót? Hiszen az anyám otthon szigorúan megparancsolta, hogy le ne vegyem a nyakamról a kendőt a szobában sem. Mikor pedig az ozsonnámat a táskámba tette, igy szólt: „Aztán el ne osztogasd ám az iskolában az ennivalódat, hanem edd meg magad!“ Elképzelhetjük. milyen forrongás, ingadozás uralkodik az ilyen gyermek lelkivilágában és szerencse még, ha a szunnyadó jó hajlamok jutnak benne diadalra.

A parádés gyermek.

De most térjünk át egy másik gyermektípusra, mely modern társadalmunknak egyik ismert alakja: a parádés gyermekre. Így is nevezhetném: a produkciókat bemutató gyermek. Szinte magunk előtt látjuk azt az 5—6 éves gyermeket, amint szülői jelenlétében a vendégek előtt bemutatja minden tudományát. Nem gyermeki ösztönből teszi. A gyermek saját ösztönéből sohasem dicsekszik el azzal, amit tud. És pedig azért, mert ő még nem ismeri tudásának értékes voltát, nem sejti, nem tudja, hogy érdem vagy dicsőség rejlik az ő kis tudásában. A felnőttek tanítják meg erre. Dicsérik a megtanult verseiért, az énekéért, táncáért, rajzolásáért vagy kézügyességéért és egyszersmind rávezetik a gyermeket arra, hogy ezen készségeket mások előtt bemutatni dicsőség. Mily nehezen megy kezdetben a kis gyermeket ilyen produkciókra rábirni! Mennyi rábeszélés, igéret, gyakran fenyegetés is kell ahhoz, hogy a kis gyermekkel elmondassunk a vendégek előtt egy kis verset vagy produkáltassuk vele egyéb ügyességeit. Tanúja voltam olyan jelenetnek is, mikor az ambiciózus anya durva rákiáltással és fenyegetéssel, az apa pedig egypár ütleggel kényszerítette pityergő gyermekét arra, hogy énekelje el mások előtt azt a dalocskát, melyet a kisdedóvóban tanult. A fejlődő gyermeki lélek minden hatást befogad. A produkciókat is megszokja idővel, ha gyakran kényszerítik reá. Hét, nyolc éves korában már bizonyos gráciával lép be a szobába és szabályszerűen bókol, ha tudja, hogy vendégek vannak jelen, kik megbirálják minden mozdulatát és elhalmozzák majd hizelgő dicséretekkel. Most már nem kell őt sokáig kérni, hogy szavaljon, vagy énekeljen, megteszi ezt magától is és minden mondata után körülnéz, keresi tekintetével a hatást, melyet előadásával keltett. Az ilyen parádés gyermek rendszerint igen éleseszű, ügyes, sokoldalú, beszédjében szeretetreméltó és mozdulatai igen bájosak.

Igaz ugyan, hogy egész lényében van valami keresettség és kiszámított tudatosság, mert másoknak kíván tetszeni és ez nagyban különbözik ama termé-

szetes bájtól, mely a gyermeket általában jellemzi. Különösen gyakori sajátsága ez némelyik kisdedóvóból kikerült gyermeknek, ahol egész éven át szinte nevelik a gyermeket — a produkciókra, a vizsgai előadások, meg néhány parádés előadás kedvéért.

A jól nevelt gyermek.

A sokféle gyermektípus között mindenkor bizonyos jóleső melegséggel és rokonszenvvel fogadjuk azt a típust, melyet így vélek meghatározni: A békés, tiszta családi körben élő, józanúl nevelt gyermek. Örömmel mondhatom, hogy e típus nem ritka nálunk, hanem gyakori, mindennapi jelenség. Szinte meglepő az a sok szép és nemes tulajdonság, melyet az ily gyermekben felfedezünk.

Vizsgáljuk meg közelebbről előbb a külsejét aztán a lelkivilágát és végül a környezetet, mely ezen gyermektípust megteremtette.

Jól fejlett, egészséges alakja van a gyermeknek. Szemeiből bizalom és értelem sugárzik felénk. Ruházata egyszerű, néha majdnem szegényes, de mindenkor igen tiszta és izléses. A leányka haja simán hátra van fésülve, hogy se látását, se hallását ne akadályozzák a szemébe lógó fürtök. A fiúcska haja rövidre nyírott, hogy fejét edzetté tegye. Ezen gyermek sokat mozog, jár, kel, iskolai munkáit végzi, helyes, kecses mozdulatokkal és kitünő étvággyal bir. Tápláléka egyszerű és természetes. Itala tej és friss viz. Kávét nem kap, úgyszintén bort vagy egyéb szeszes italt sem adnak neki a megfontolt szülők. Általában csak olyan ételt kap, mely egyszerű és tápláló. Idejében fekszik le és korán kel.

A helyes életmód visszatükröződik a gyermek kedélyén is. Természetes vidámsága mellett is nyugodt, nem izgatott, nem szeszélyeskedő. Tanulással nincs túlterhelve, nincsenek ámulatba ejtő és korát meghaladó ismeretei, de a hozzáintézett kérdésekre értelmes és okos feleletet ad. Korához mért, természetes fejlődést mutat.

Egyik-másik képessége előtérbe jut ugyan és a tapintatos nevelés azt fejleszti ki benne, amihez legnagyobb hajlandósága van. Innen van az, hogy e gyermek kedvvel dolgozik vagy tanul, az iskolából hazatérve ragyogó szemmel, örömmel beszéli el szülőinek egész napi tapasztalatait, a nap apró eseményeit. Őszinte és gyanutlan. Ártatlan és gyermekes. Az élet titokzatos mélységei ismeretlenek előtte és ártatlan gyermeki lelke bizalommal tekint a világba. Róla mondja Eötvös: „A gyermeki kebelben, hol annyi öröm megfér, nagy fájdalom nem talál helyet. Mint a facsemete, felszívja gyökereivel a langy, nyári esőt s a nap meleg sugarai alatt nő és fejlődik, de nem ismeri a vihar hatalmát, melynek nyugodt rejtekében eleibe nő: úgy az ember létének bajaival csak később ismerkedik meg.“

Az ily gyermek előtt mindenki jó, mert rosszat még nem ismert soha, mindenkihez bizalommal fordul, mert nem csalódott még sohasem, mindent elhisz, mert nem hazudtak még neki. Nála fogékonyságra talál minden jó szó, minden intelem, kis szíve megnyílik minden nemes érzelem előtt: vallásos, hálás, résztvevő, igazságos és szerető, gyöngéd kedélyű. A legnagyobb tekintélyt szülői és tanítói képviselik előtte és ezeknek örömmel és készséggel engedelmeskedik. Nem csoda. Amit tőlük hall, az mindenkor szép és igazságos, nem ámítják, nem vezetik félre a gyermeket, ha az kérdésekkel fordúl hozzájuk, hanem korához mérten iparkodnak a gyermeknek kielégítő választ adni. Nem utasítják el röviden az ébredező, kutató gyermeki érdeklődést, hanem kielégítik azt és igy nem szorúl a gyermek arra, hogy önmaga alkosson magának esetleg ferde fogalmat az ismeretlen dologról vagy avatatlan egyénekhez forduljon magyarázatért. Érdekes, hogy e gyermek már 8—10 éves korában mily okosan gondolkozik az élet egyes komolyabb kérdéseiről is, melyekről még nem szerezhetett közvetlen tapasztalatot, csupán megfigyeléseiből alkotott magának ítéletet és következtetést.

E gyermektípus a középosztály gyermeke. Azé a családé, melyben a szülők az élet gondjaival, bajaival küzdenek és fáradságos munkájuk eredménye az egyszerű, de meleg családi otthon. Itt a szülők nagyon benső, meghitt együttlétben vannak gyermekeikkel. Szabad idejük a gyermeké, fáradtságban és gondokban kimerült lelkeik a gyermekek társaságában vidulnak fel újra, derültté itt válik kedélyük, a romlatlan, tiszta gyermeki lélekkel való foglalkozásban. És ezt a hatást megérzik a gyermekek is. Érzik tudják, hogy szülőik velük komolyan foglalkoznak és hogy az ő társaságuk értékkel bir szülőikre nézve. Ezért önérzetük és önbecsülésük fejlődik. Előttük látják a szülők gondjait, bajait, örömeit; résztvesznek mindenben, ami a szülőket éri és így már jó korán megedződnek az élet komolyságára is. A tíz éves leányka ügyesen segít már a háztartásban, ha beteg az édesanyja, ápolja. Kisebb testvéreire vigyáz, anyai gondoskodással veszi őket körül. A 10—11 éves fiú komoly játékokkal mulat: rajzol, épít, fúr, farag vagy terveket sző a jövőjére nézve. Nem egyszer hallottam hogy gondokba merült édesapját okos szavakkal vigasztalta. Ezen gyermektípusban találjuk elvetve azon jó tulajdonságok magvait, melyek felnőtt korban igen fontos szerepet játszanak, sőt áldásos hatással vannak a gyermek későbbi környezetére is. Már egészen zsenge korban, 3—4 éves korában látjuk nála a rendszeretet és tisztaság érzékét erősen fejlődni. Idő haladtával ez a két tulajdonság folytonosan erősbödik benne és alapjává lesz az aesthetikai érzék későbbi kifejlődésének is. Belőle fejlődik ki idővel a köteles-

ségtudó, munkabiró elem: a becsületes férfi és a tisztességes asszony, kik hivatásuknak élnek, mások javára munkálkodnak és kikben megbízhat a nemzete, a családja és a tisztességes társadalom.

Az ilyen gyermek feltünő sajátsága, hogy szereti a szabad természetet; érdeklődik a mező, az erdő lényei és jelenségei iránt; a virágok, állatok neki jó barátjai. Szeret résztvenni a mezei, a gazdasági életben, csónakázásban, halászásban. Viszont a természet hatása alatt fejlődnek ki jó tulajdonságai, egyszerűsége, erőteljessége, őszintesége. Innen van, hogy az ilyen gyermektípusra leginkább a vidéken találjuk a példákat, vagy az olyan nagyvárosi gyermekek között, akik sokat tartózkodnak vidéken.

A rosszúl táplált, satnya, de éber, okos gyermek.

Sajnos, nem ilyen biztató reményeket fűzhetünk a következő gyermektípushoz, melynek képviselője: a rosszúl táplált, satnya, de szellemileg éber, okos gyermek. Hol találkozunk e típussal? Leginkább a nagyvárosok külső területeinek iskoláiban, mert e gyermektípust a nagyváros hozta létre. Továbbá láthatjuk az utcán, amint a népes forgalomban ügyesen siklik a járókelők mellé, hogy gyujtóját, cipőzsinórját, ujságját megvételre kinálja. Találkozunk vele a vasúti állomáson, amint ügyes tekintettel felismeri azt az utast, kinek szolgálatát felajánlhatja, szóval mindenütt ott van, ahol sok az ember és ahol a nagyváros nyomorából már a gyermek is kiveszi a maga részét, de egyszersmind megtanulja a felnőttektől a nélkülözés és nyomor ellen való küzdelem százféle módját is. Ki ne találkozott volna már ezekkel a sápadtképű, fakó gyermekekkel? Arcukról leri az éhség. Nem az a bizonyos őrjítő éhség, mely a fakéreg megrágására is rákényszeríti és mégis elpusztítja az embert.Nem ily éhség látszik e gyermekarcokon, hanem a hiányosan kielégített étvágy. Ez a gyermek mindenkor kész lenne az evésre és jóízűen költene el bármely ételt a nap bármelyik szakában mert sohasem lakott egészen jól.

Külsején meglátszik az is, hogy szellőzetlen, egészségtelen helyen lakik, a tisztaságával nem törődik senki, mert nem ér reá vele törődni senki sem az egész családban.

Ez a gyermek első sorban is a nagyvárosé. Itt teng a szegény napszámos, ki még a betevő falatot is alig tudja előteremteni nagyszámú családjának vagy a szegény özvegy asszony, ki eljár a házból mosni, takarítani és gyermekével ez idő alatt nem törődik senki, hacsak nem nevezzük gondozónak azt a 7—8 éves leánykát, aki a kisebbekre vigyáz. Ott sinylődik ezen kis emberi penészvirág az egészségtelen, sötét lakásban vagy az utcán kóborog, de fakó kis arcáról gyakran felvillan szemeiből egy-egy bátor tekintet, olyan, mintha az élettel nézne farkasszemet. Nem is ritka eset, hogy az ilyen magára hagyott, alig nevelt gyermekből acélos jellemű self made-man válik, ki bátran felveszi a harcot az élettel és igen sokszor diadalmasan kerekedik felül. Csupán az erőtlen, satnya szervezet marad örökös kisérője és akadályozója az életküzdelemben.

Ismertem a fővárosban egy 8 éves fiucskát. szegény munkásszülők gyermekét, aki minden nap éjjel két órakor elindult a Vörösvári-útról a Józsefvárosba, hogy jelen legyen az ujságok kiosztásán, Kihordván az ujságokat, újra megtette a kétórás utat, hogy pontosan megjelenjen az iskolában. Ez a fiucska már korán keresztül ment az élet iskoláján. Nemcsak testileg, de erkölcsileg edzett volt. Megindulás nélkül mesélte el ő egy alkalommal, midőn reggel az úton hozzácsatlakoztam, mit látott ő egy hires ó-budai bűntényből, amelynek egyik éjjeli útjában véletlenül szemtanuja volt. Ha az ilyen gyermekek felnőnek, testileg, erkölcsileg épen maradnak, ezekből lesznek a leghasznosabb munkásai a társadalomnak.

A rossz bánásmód miatt elbutult gyermek.

A legalsóbb néposztályokban kell keresnünk a következő gyermektipust. Szegényes, szűk lakásokban, a nagyvárosok szükséglakásaiban, falusi cselédlakásokban és minden oly helyen, hol a nyomorúság és a nélkülözés elkeseredetté, az alkohol pedig állatiassá teszi az embereket. Itt találjuk a durva bánásmód következtében elbutult gyermeket.

Szomorú létének már az első éveiben nem lát, nem hall e szánandó kis lény egyebet, mint durva veszekedést és kemény szidalmakat: nem vár a szülőktől egyebet, mint ütlegeket.

A családfő iszákos, gyakran ilyen a vele közösségben élő asszonya is. A gyermeket is itatják pálinkával, a csecsemőt azért, hogy ne sírjon, a nagyobbat állatias gyönyörködésből és zsarnokságból. Nem ritkán erőszakkal is kényszerítik rá, hogy igyék. A gyenge szervezetben pusztító munkát végez a romboló alkohol: eszi, rágja a test szöveteit, mint a korhadás a fát és nyomasztó, súlyos ónként nehezedik a fejlődő, gyenge agyvelőre is. Így ölik a barbár szülők belső méreggel a gondjukra bízott gyermeket. Hát még a külső bánásmód! A legtöbb esetben minden ok nélkül, kíméletlenül ütik-verik a gyermeket, bottal, szíjjal, vizes kötéllel oly hibákért, melyekről a gyermek nem tehet. És kell-e mondanom, hogy a keményszívű ember nem választja meg a testrészt, hol a gyermeket ütéssel sujtja? Legtöbbször a fején, fülén, hátán veri olyannyira, hogy a gyermek érzékszervei eltompulnak, agyveleje a sok rázkódtatás következtében elgyengül, összes szellemi képességei aláhanyatlanak. A gyermek szeme bambán

értelmetlenül mered maga elé, nehezen hall és roszszúl lát. Keze nehézkes és reszket, mindenkitől fél, a hirtelen jövő hangra összerezzen, sőt, ha szigorúan szólítja meg valaki, keze önkéntelenül is ütést elhárító mozdulatot tesz.

Nem viseltetik bizalommal a felnőttekhez, mindenkiben ellenséget vél látni és iparkodik tanítóját és fellebbvalóit kijátszani. Pedig néha-néha idegen embereknél jóindulattal is találkozik az életben, de oly nagy mértékben hiányzik lelkéből a jónak leghalványabb képzete is, hogy érzéketlen marad a jó szóra és a gyengéd biztatásra is. Az ő szegény, eldurvult lelkében ezek ismeretlen fogalmak.

A felesleges gyermek.

A nyomorúság, a bűn és az emberi durvaság tanyáin egy másik gyermektípussal is találkozunk: ez a felesleges gyermek. Aki nem kell senkinek, akit nem kívánt, nem óhajtott senki. Az a szánalmas kis emberpária, aki egész gyermekségében a létezéseért szenved és azért bűnhődik.

Szegény cselédleányok, elhagyott nők törvénytelen gyermekei, dajkaságra kiadott úri sarjak, vagy földhöz ragadt szegény szülők nagyszámú gyermekei alkotják ezt a szánalmas típust.

Legnagyobbrészt olyan emberek nevelik e szegény gyermekeket, kik hozzájuk teljesen idegenek, még csak rokoni kötelék sem fűzi hozzájuk nevelőiket. Nem nevezhetem e barbár népet nevelő-szülőknek, hiszen a legnagyobb anakronizmus lenne a szülő nevet ezen vad emberekre pazarolni; nem, ők csak könnyebbíteni kívántak keserves helyzetükön, midőn csekély fizetésért magukhoz fogadták a gyermeket. Néhány hónapig talán fizetnek érte valamit, majd ritkábban érkezik a pénz. És amint teljesen kegyelemkenyérré válik az a száraz falat, mit a gyermeknek nyujtanak, akkor már úgy tekintik a szegény teremtést, mint egy felesleges terhet, egy kenyérfogyasztót, életüknek megnehezítőjét és ennek egyensúlyozásáért feljogosítva érzik magukat, hogy a gyermek testén és lelkén egyaránt zsarnokoskodjanak. Ha a gyermek már 7—8 éves, a végletekig kihasználják munkaerejét, táplálkozását a legszűkebbre szorítják, mely épen hogy csak az éhenhalástól óvja meg a gyermeket. Testét piszkos rongyok fedik, arca fonnyadt, sápadt, teste vézna és fejletlen, állandóan megtarkítva az ütés okozta foltokkal. Ismertem én is ilyen felesleges gyermeket. Apját sohasem ismerte, anyja évek óta betegen feküdt valamelyik kisvárosi kórházban. A nyolc éves leányka itt volt a fővárosban kegyelemkenyéren, iszákos, durva napszámos házánál.

Dacára, hogy asszony is volt a háznál, ez a kis leány végezte a főzésen kívül az összes nehéz házi teendőket. Szobát surolt, mosogatott, sepert, még ruhát is kellett neki mosnia. A családban két felnőtt 18—20 éves suhanc is volt. Ezeknek sáros csizmáit, ruháit tisztította a csepp teremtés és a köszönet részükről az volt, hogy vadállatias kedvteléssel ütlegelték a kis leányt. Négyen voltak tehát, kiktől naponta kegyetlen verést kapott. Gyenge, hajlott kis háta tele volt véraláfutással. Lábai, karjai kék daganatokkal, csak az arcát kímélték a kegyetlen emberek, mert azt nem fedte el a ruha. A késő este hazatérő úgynevezett „apa“ a legkisebb mulasztásért vagy hibáért, mit a szánandó gyermek napközben elkövetett, felverte vackáról a kimerülve szunnyadó gyermeket, az ágy lábához kötötte és vizes kötéllel verte végig mezitelen testét vagy szöges csizmájával rugdosta. És ilyenkor sírni sem volt szabad a szegény gyermeknek. A sok szenvedés valóságos vértanút nevelt e gyermekből, némán, megadással tűrte sorsát és szenvedéseiről nem beszélt senkinek. (Talán némi megnyugtatással szolgálok t. olvasóimnak, ha felemlítem, hogy ezen általam is ismert kis szenvedő ma már a Gyermekvédő Liga gondozása alatt van és szelid, emberséges bánásmódban részesül.)

De talán még elszomorítóbb jelenség a felesleges gyermek, ha az a tulajdon édes szülőinek felesleges.

Midőn a létért való küzdelem oly igen nagy, a napról-napra való tengődés oly keserves, midőn bizonytalan a fekhely is, hol este lehajtják fáradt fejeiket; mikor nem tudják, hogy holnap lesz-e honnan kenyeret szelni a sok éhes szájnak és ilyenkor még egy gyermek születik: ez is felesleges gyermek. Jaj annak a szegény kis jövevénynek.

A küzdelemben, nyomorban, bűnben eldurvult anyai szív megtagad tőle minden részvétet, minden szeretetet, durva szidalom és átok kiséri a gyermeket élete minden napján. Nem egyszer hallottam ily anya ajkáról durva átkot gyermeke fejére és hő óhajtást: bár pusztulna ki a világból a szegény teremtés. Legtöbbször meg is teszi kötelességét szegényke és csendesen, észrevétlenül, amint élt, itt hagyja a szenvedések földjét. Oh, szegény kis bojtorján a gyermekvilág pompázó virágos kertjében! Kinek kellenél te, ki ölelne szerető keblére, ki ápolna szeretettel? Senki e földön.

S ha mégis diadalmaskodik a szervezet hatalma a lassan ölő nevelésen és életben marad a felesleges gyermek, a szomorú kör, amelyben felnőtt, észrevétlenül hat kedélyére. A gondtalan, zajos gyermeki vidámságot sohasem ismeri meg és a sok szenvedés és nélkülözés között már korán ráül a szemére, arcára a bánat, gondterhes ráncok rakódnak az ifjúi vonásokra, úgy hogy az arca nem is gyermekarc többé, hanem egy mindent sejtető, sokat szenvedett, öregedő emberi arc.

A mártir.

Végül még hátra lenne a gyermekvilág legszomorúbb típusáról, az emberi társadalom örökös szégyenéről: a gyermekmártirról beszélni. Nagy városok sötét bűnkrónikái tanuskodnak arról, hogy e típus létezik. Azonban oly rosszúl esik a finom kulturembernek a bűnök piszkos tanyáiba menni és lerántani az emberi gonoszságok szennyes leplét a bűnről és a sötétségről, hogy ma még csak a legönfeláldozóbb gyermekbarátok tudják és ismerik e típus létezését. Ki ne látott volna már a nagy világvárosok utcáin púpos, sánta, félszemű vagy teljesen vak gyermeket? Ki ne látott volna beteg külsejű, szánalmat keltő, sovány arcocskát? Bizonyára mindenki. Azonban nem mindenki érdeklődött aziránt, hogy mi okozta a szegény gyermekek nyomorék voltát.

„Bizonyára valami szerencsétlenség", mondják és néhány fillér alamizsnával a legtöbb ember megnyugtatja lázongó érzelmeit, melyek a szerencsétlen teremtés láttára lelkét elborítják — és nyugodtan tovább megy

Ha azonban követnék este a szegény, kis nyomorékokat, eljutnának piszkos oduikba, a külvárosok nedves pincelakásaiba, alacsony, setét udvari szobákba, hol 8—10 szánalmas fekvőhelyen kétes alakok élnek közös szállásban, a társadalom züllöttjei és számüzöttjei — itt megismerhetnék a kis szenvedők életét. Itt vannak azok a „neveldék", honnan az épkézláb gyerek mint kész nyomorék kerül ki. Nem feltünően, egyszerre teszik őket nyomorékká, hanem lassan, biztos eszközökkel, hogy feltünést ne keltsenek vele. Vannak itt ahhoz értő vén asszonyok, kik már csak így tehetik hasznossá magukat a bűnös társaságban. Céljuk az, hogy a gyermek minél szánalmasabb külsőt nyerjen és így koldulással, ujságárusítással vagy más egyébbel minél jobban megindítsa a járókelő emberek szívét. Azonban jaj lenne a szegény mártirnak, ha csak egy fillért is merne a maga számára megtartani. A legközelebbi utcasarkon vagy kapualjában lesi már elketlen ápolója és elragadja tőle a keresményét.

Egy ízben elszólta magát egy ilyen kis mártir, késő éjjel a kávéház ajtaja előtt: „Édes néni, adjon még három krajcárral többet a gyufáért, mert, mert . . ." és itt tompa, elfojtott sírásban tört ki.

„Miért épen három krajcárt kérsz, gyermekem?"

„Mert — csak úgy súgta a többit — nagyon megvernek odahaza, ha nem viszek hetven krajcárt és még három hiányzik belőle."

Azonban legyen elég a szomorú képekből. Nem célom az összes szörnyű bűnöket feltárni, melyeket a felnőtt emberiség gyámoltalan kicsi tagjai ellen elkövet az erő, a nagyság és a hatalom nevében. Újabbkori társadalmunk úgyis a gyermekvédelem útján halad és bízva tekinthetünk a jövő elé, midőn majd e szomorú gyermektípusok megszünnek, kihalnak és nem lesz más gyermek, mint jól nevelt, ártatlan, vidám, mosolygó, igazi gyönyörűsége, derűje és vigasztalója a felnőtteknek.

A környezet hatása a tanulókra.

Irta: dr. **Kemény Gábor**, gimn. tanár.

A személyiség pedagógikája hirdetőjének, Schneller Istvánnak, Beyer Jánosról írt megemlékezése fekszik előttem. Ezekkel a jellemző és megérdemelt szemrehányást tartalmazó szavakkal kezdődik megemlékezése: „*Nevelők kivánunk lenni s vajmi gyakran megfeledkezünk a nevelőről.*" Ezután Beyernek, a kőszegi Pestalozzinak, életét vázolja. Nem volt „szakember", mégis kiválóan tanított, nem voltak előtte utasítások, mégis jó módszerrel oktatta tanítványait. Méltán mondja Schneller Beyernek mint tanárnak és embernek jellemzésénél: „Bámulatos egy ember! Heti 50 órai tanítás mellett óriásit tanulmányoz és évi 600 frtnyi tanári fizetés mellett évről-évre növekedő könyvtárral gazdagodik. Ráér mindenre. Privát órákat ad. Lelkiismeretesen neveli gyámfiát; *törődik tanítványa családi viszonyaival*, nem egy fiún segít, lehetővé teszi tanulását; mindegyikkel hozzá alkalmazkodva bánik, a város szegényügyeivel foglalkozik. Mindenre ráér!"

„Honnan ez erő e gyönge testben? Honnan e bámulatos munkabírás ily erőfogyasztás mellett?!"

„Éreztük már akkor is, ma pedig tudjuk, hogy ez erő forrása vallásában volt, Istenben gyökerezett; a minden gyöngeség, gyarlóság és bűn fölött Jézus Krisztusban győzedelmeskedő isteni kegyelemnek erőforrásából táplálkozott."

Időszerűnek tartottam, hogy ma, a pedagógiai gyűlések, elméletek és statisztikák erős burjánzása korszakában, Schnellernek eme jellemző sorait idézzem.

Mert valljuk be, hogy nevetségesen sokat gyűlésezünk; elmélkedünk módszerek, fölösleges tárgyak, tankönyvek jósága avagy rosszasága felett, de arról ritkán hangzik csak egy szó is, hogy milyen nagy szerepe van a *szeretetnek* a nevelésben. De nem annak a szeretetnek, amelyet a papiron írnak meg vagy gyűléseken hangoztatnak el, hanem annak mely a tanárnak tanítványaihoz való viszonyában az életben csakugyan megnyilvánúl. Hirdessenek bármit a modern pedagógusok, a legszebben hangzó eszméknek sem lesz mindaddig foganatjuk, míg meg nem ismerik tanítványaikat, míg meg nem tanulják becsülni a tanítványaikban rejlő *egyéniséget.*

Mennyi sivárságot rejt magában az a körülmény, hogy ma *csak utasításokban* van kivánatosnak kimondva, hogy a tanárok látogassák meg tanítványaikat környezetükben! A Beyerek utasítások nélkül is szent kötelességüknek ismerték ezt. És mennyi önzést

és tehetetlenséget rejtenek magukban az aféle indítványok, — az utóbbi igazgatói értekezleteken is hangzottak el ilyenek, — hogy statisztikai lapokat töltessünk ki a tanulókkal, hol laknak, hányan laknak egy szobában, mit kapnak hazulról, szalonnát-e vagy túrót? stb. Risum teneatis! Érdeklődjünk tanítványaink iránt, — de csak tisztességes távolságból, olimpuszi magaslatról! Szeressük tanítványainkat, — de csak statisztikailag! Vallást, nemzetiséget, illetőséget s más egyebet lehet, de azt a szeretetet, mellyel tanítványainknak tartozunk, bizony sohasem lehet ebbe a semmitmondó szürke „statisztika" szóba belefoglalni. Mintha egy jó szó, melyet tanítványainknak saját otthonukban elmondunk, nem érne többet három ívnyi statisztikai kérdezősködésnél. Egy tekintet, melyet a környezetre vetünk, egy egész évi iskolai ismeretségnél jobban rávezet bennünket a tanuló helyes, igazságos megitélésére. És sok szülőre, ki gyermekét okosan és öntudatosan nevelni nem tudja, több hatással van a tanár egyszeri látogatása, mint akárhány intőcédula. Szomorú dolog, de tény, hogy ma, e sivár és önző korszakban, nem egyszer gúny és félreértés azoknak a sorsa, akik tanárságukat a kőszegi Beyerek szellemében fogják fel.

De a pedagógust ilyesminek nem szabad megzavarni. Menjünk tovább a magunk útján, vessünk szorgalmasan, és higyjük Istenünkbe vetett hittel, hogy munkánk nem lészen eredménytelen.

Ezt a vallomást akart m tenni, mielőtt tapasztalataimról beszámolok.

Mert semmi egyéb az, amit adni akarok, mint gyarló beszámoló egy évi tapasztalataimról. Eredményről — pedagógus — sose számolhat be. Mienk a munka, az eredmény nem a mi kezünkben van. A tanulókat, akikről és akiknek környezetéről írni akarok, rövidség kedvéért s egyéb okokból is csak számokkal fogom jelezni.

1. Eszes, de igen hanyag fiú. Ismétli az I. osztályt. Korcsmárosnak a gyermeke. Szüleinek sem alkalmuk, sem érzékük nincs arra, hogy vele foglalkozzanak, őt ösztönözzék. Nem is erélyesek, mert a fiú folyton az utcán csatangol, anélkül, hogy szülei ezt meg tudnák akadályozni. A környezet sivársága okozza tán, hogy e fiúban az ambíciót felkelten lehetetlen.

2. Civisnek a gyermeke. Apjának az „urakról" olyan fogalma van, hogy azok sok fizetést kapnak, de semmit sem dolgoznak. Meglátogatván egyszer tanítványomat, az anya a fia előtt kérdé meg tőlem: „Mondja tanár úr, minek tanulják azt az ostoba latint?" A fiú ezen anyai felfogásnak megfelelően szorgalommal, de nem nagy ambícióval tanul. Gyönge tanuló.

3. Vidéki telekkönyvvezetőnek a fia. Keresztszüleinél lakik. Keresztatyja jómódú kereskedő, keresztanyja nagyon büszke a kis fiúra, de a neveléshez nincs érzéke. A fiú az elemiben tiszta jeles volt, a gimnáziumban csak általános jó bizonyítványa van. Szorgalma változó. Keresztanyja a *tanár előtt* durva módon pirongatja keresztfiát. S mivel az osztályfőnök az egyik tárgyából jót adott neki, az osztályfőnököt a *fiú előtt* igazságtalansággal vádolja. A *jó* úgy látszik, hogy használt a különben önérzetes és magát jelesnek tartó gyereknek, mert szorgalma a második félévben állandóbb.

4. Egy néhány év előtt erős idegbajban elhalt ügyvédnek a fia. Igen eszes, komoly, túlságosan érzékeny fiú. Aránylag nagy az olvasottsága, folyton nagyok társaságában szeret élni. Szenvedélyesen bújja a könyveket; meghűlésre hajló. Étvágya kevés mozgás miatt nem rendes. Valamelyik napon rosszul felelt mértanból, odahaza sírt, nem találta a helyét. Tanárait nagy kritikával figyeli. Ha megdicsérik, nem igen örül neki, természetesnek találja; ha másokat dicsérnek, ez némi rossz hatással van rá. Jeles tanuló.

5. Szegény özvegy asszonynak a gyermeke, aki nem sokat törődhet fia nevelésével. A fiú egyszer otthon hagyta szószedetét, — otthon a tűzbe dobták. Nem tehetségtelen, de minden ambíció nélkül való, elégtelen előmenetelű tanuló.

6. Szabómesternek a fia. Az anyának van egy anár testvére s a család becsületkérdést csinál abból, hogy a fiú szorgalmasan tanuljon. Közepes tehetségű, de rendkívüli szorgalmú, jó tanuló.

7. Román tanítónak a fia. Teljesen tehetségtelen, hanyag, hazudozó, elégtelen tanuló. Egy városi szolgánál lakik, akinek szintén ily hanyag fia van.

8. Valami erdélyi nagy úrnak a kegyeltje. Az elemiben tiszta kitünő, a gimnáziumban elégtelen. Ősszel betegeskedett néhány hétig, meglátogattam; fekvő betegen és csaknem teljesen elhagyottan feküdt otthon, csak kis öccse volt odahaza. Anyja az intőcédula megkapása után kezdett a fia iránt érdeklődni.

9. Nagyon eszes, eleven fiú. Egy rendőrbiztosnál lakik. Nincs gyerek a háznál, e kis fiút annál inkább szeretik. Eleinte nagy hajlama volt a csavargásra és lustálkodásra. Egyszer 7 órakor este voltam nála látogatóban, s ő még nem volt otthon. Fél nyolckor jött haza, kezében korbácscsal. Ezzel megvertem s mikor néhány hét mulva újra hanyagság jeleit láttam rajta, arra itéltem, hogy délutánonként hozzám jön és el nem megy addig, míg el nem készült. Ezt eleinte büntetésnek vette, később belszokott a munkába. Ma a jeles tanulók közt van.

10. Egy telekkönyvvezető fia. A 7 gyermek közt ő a legkisebb. Kicsiny, szűk a lakásuk is, kicsi ő maga is, de kitartása nagy. Jeles tanuló.

11. Apjának alacsonyabb rangú korcsmája van. Könyvei egy ládikában, a korcsmában vannak elhelyezve. Készülni is a korcsmában szokott. Helyzeté-

nek megfelelően írásai rendetlenek, szorgalma változó Alig elégséges tanuló.

12. Gazdag kereskedőnek a fia. Az apa nem igen tartózkodik otthon. A család meg egyre zsúrozik. A zsúrjaikon az a szokás, hogy 10 éves tanítványom is fennmarad 11—12 óráig, s így bár tehetséges és jeles tanuló, szorgalmában mégis némi ingadozás észlelhető. A zsúrok hatása különösen szilaj, sokszor a neveletlenségre hajló magaviseletén észlelhető. Egyszer azzal védekezett nemkészüléseért, hogy *vendégeik* voltak. Más alkalommal pikáns képeslapot vettem el tőle s ő azt állította, hogy a nénjeitől kapta.

13. Csendőrőrmester fia, hivatalnok rokonánál lakik. Sok gyermekes huncutság van benne, de jóeszű, kitartó szorgalmú fiú. Az iskolát, tanárait igen szereti. Jeles tanuló.

14. Kisiparos gyermeke. Lakási viszonyaik nem nagyon kedvezőek. Két kis szobájuk van. Az egyikben főznek, esznek, alusznak. Sok apró gyerek is van. Mindazonáltal a fiú kitartó szorgalmú, ambíciózus. Jó tanuló.

15. 16. 17. 18. 19. Magyar családoknál lakó román gyerekek. Sokat küzdenek a nyelvvel, de kitartásuk dicsérendő. A magyar nyelvet még gyengén beszélik, s így egyéni értékök még alig nyilatkozhatik meg, azért foglaltam őket egy kalap alá.

20. Özvegy hivatalnokné fia. Nagynénjénél lakik. Tizenhárom éves s így az első osztály tantárgyaira egyrészt igen érett, de másrészt az első osztály korlátait már túlnőtte. Jó tanuló.

21. Egy falusi oláh bírónak a fia. Mindennap a szomszéd faluból jön be az iskolába. Ő különben falujának a levélhordója is. Eszes, tán helyzeténél fogva hanyag. Elégséges tanuló.

22. Gazdag kereskedő fia. Tehetségtelen, de igen szorgalmas. Tanítót tartanak mellette, az olvassa fel neki a leckéit s mintegy „berágja" neki. Bemagol minden otthoni leckét, de az iskolában olvasott legegyszerűbb mesének a tartalmát képtelen elmondani. Nagy szorgalmánál fogva a jórendű tanulók között van.

23. Özvegy hivatalnokné fia. Lábára nyomorék s mindazonáltal rendkívül eleven gyerek. A botot, mellyel járni kénytelen, támaszkodásra, védekezésre, sőt támadásra is használja. Nagynénjénél lakik, tisztességes és kényelmes helyen. Éles eszű, jeles tanuló.

24. Román fiú. Atyja szegénysorsú földmíves, 7 testvére van. Itteni szállásadója még 5 gyermeket tart, tehát 6-an vannak egy szobában. Igen eszes, kitűnő szorgalmú fiú. Jeles tanuló.

25. Körjegyző fia. Hivatalnokcsaládnál lakik. E családban azonban nem valami példás rend uralkodik. A gyermek is igen rendetlen és dolga elvégzésében hanyag, noha nem tehetségtelen. Elégtelen előmenetelű.

26. Kenyérsütő özvegyasszony fia. Gyengének mutatkozott eleinte, az I. félévben elégséges bizonyítványt kapott. Ambíciója napról-napra növekszik és szorgalma is. Most, az év végén, már többnyire kifogástalan feleleteket ad.

27. Szomszéd falubeli román napszámos fia. Egy őrnél lakik. Állandóan szalonnát eszik. Vérszegény, sokszor elszédül. Bár kosztja is vékony, lakása is rossz, elég jó előmenetelt mutat.

28. E megyebeli kereskedő fia. Két polgáristával lakik egy szobában. Tehetségtelen, hanyag, elégtelen tanuló.

29. Törvénytelen gyerek. Egy (alsódetrehemi) oláh földbirtokos nevelte fel, de csak azért vette a gyermeket a házához, hogy alsórendű munkákat végeztessen vele. Ez a fiú szeretetet sose élvezett, környezete az ól meg az istálló lényei voltak. Modora vad, nyers. Szorgalma nem állandó, előmenetele alig elégséges.

30. A sógoránál, egy hivatalnoknál lakik. Rendkívül szerény, félénk gyermek. Az első hetekben nem tudott felelni, ha mellette álltam, annyira zavarba hozta közellétem. Szorgalmas, jó tanuló.

31. Szegény ácsmester fia. Ha az ember a házukba belép, rögtön látja, hogy nagy ott a szegénység, de példás a tisztaság. Ezzel függ össze tán az, hogy ez a csodálatosan komoly gyermek a kötelességtudás megtestesülése. Kedves tárgya a földrajz. A térképen búvárkodás, térképrajzolás a kedves foglalkozása. Játszani nem szeret.

32. Földmíves fia. Egyszerű, rendes parasztcsaládnál lakik. Kezembe adta egyszer apja levelét. Sok helyesírási hibával ugyan, de melegen és józan logikával inti a fiát, hogy tanuljon szorgalmasan, segítsen azokon a társain, akik nem tudnak, tisztelje tanárait. Szorgalmas, önérzetes gyerek. Jeles tanuló.

Ezeket a dolgokat akartam közzétenni. Tanítványom ugyan több is van, egy 67 főből álló kis köztársaságnak vagyok az elnöke, de azoknak a kis polgároknak, akiket csak egyszer volt alkalmam meglátogatni s akiknek egyénisége még nem nyilvánúlt meg elég világosan előttem, azoknak ki kellett a nyilvános lajstromból maradniok. Ezekhez az adatokhoz nem sok kommentár kell. Hiszen látnivaló, hogy a tehetségen kívül a környezet magyarázza meg elsősorban, hogy milyen a gyermek erkölcse és előmenetele.

Hogy a gyermekre milyen hatással van az ember látogatása, azt a maga *részleteiben* fejtegetni nem lehet. Ennek hatása talán csak később lesz láthatóvá, észlelhetővé. Fődolog, hogy mi vessük el a magot és higyjük, hogy foganatja lészen. Annyi azonban bizonyos, hogy a gyermeknek *jólesik* a mi láto-

gatásunk. Jólesik neki, hogy egyszer-máskor nem mint tanuló a tanárjával áll szemben, hanem mint kis ember a neki javát akaró felnőtt emberrel szemben. De nemcsak a tanulóra, hanem a *szülőre* is nevelő hatással van a mi látogatásunk. Alkalmuk van a tanárral gyermekükről beszélni, és megérzik annak a szükségét, hogy gyermeküknek hibáit is komolyan és őszintén tárják fel a tanár előtt.

Szülőket konferenciára hívni hiú dolog. Az apa nem ér rá ilyen gyűlésre menni. Az az anya pedig, aki *nyilvános gyűlésen* saját gyermekéről szónoklatot képes tartani, nem igazi anya.

Ezzel beszámoltam ez évi tapasztalataimról. Számba véve a környezet hatását, azon leszünk, hogy tanítványaink jövőre lelkületüknek jobban megfelelő környezetbe juthassanak. Hogy azután az új viszonyok milyen hatással lesznek fogékony lelkükre, azt majd meglátjuk jövőre, — a második beszámolón.

Gyermektanulmányi mozgalmak.

A Délmagyarországi Tanítóegyesület a gyermektanulmányozásért. Üdvözöljük a Délmagyarországi Tanítóegyesületet azon alkalomból, hogy a f. évi júliusban tartott nagygyülésen a gyermektanulmányozás ügyét szőnyegre hozta s azt az egész magyar tanítóság ügyének ismerte el. A Délmagyarországi Tanítóegyesületben folytatott tárgyalás s a hozott határozatok korszakos lépést jelentenek a magyar gyermektanulmányozás fejlődésében. Mi a gyermektanulmány eszméit és törekvéseit leginkább a tanítóság közreműködésével valósíthatjuk meg; csak az ő segítségükkel érhetjük el, hogy az általános kulturális előhaladás tényezőjévé s a nép legszélesebb rétegeiben gyakorlati értékűvé válik az eszme. Ezen cél felé tette meg a kezdő lépést a nagymultú egyesület. Kérjük az egyesületet s annak derék vezetőségét, hogy az események megragadott fonalát ne ejtsék ki kezükből s addig ne nyugodjanak, míg a tanítóság javarészét nem látják maguk mögött. Különös bizalommal fordulunk *Greguss* Gyula székelykevei állami tanítóhoz, akinek érdeme az egész mozgalom megindítása, hogy kartársai, az orvosok és a művelt közönség körében legyen továbbra is apostoli szószólója a gyermektanulmány ügyének s a Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak. A Délmagyarországi Tanítóegyesület ezen közgyüléséről szóló tudósításunk a következő:

A Délmagyarországi Tanítóegyesület folyó évi június 13., 14. és 15-én Nagyszentmiklóson megtartott nagygyülésének első tárgya volt „*A magyar nevelés-oktatásügy fejlesztése gyermektanulmányi alapon*“ című előadás, melyet *Greguss Gyula* székelykevei állami tanító tartott. Előadó felhívja a tanítóság és a művelt szülők figyelmét a gyermektanulmányozásnak különösen pedagógiai szempontból való kiváló fontosságára. Kifejti, hogy a magyar tanítóság többé-kevésbbé eddig is foglalkozott és foglalkozik a gondjaira bízott gyermekek természetének, képességeinek, testi és lelki életének megfigyelésével, s a feltünőbb tapasztalatok az egyes tanítótestületek értekezletein megbeszélés tárgyául is szolgálnak, de ezeket a megfigyeléseket a gyermektanulmányozáshoz szükséges módszertani ismeretek hiánya miatt jellemzi a rendszertelenség is. Ismerteti a „Magyar Gyermektanulmányi Társaság“ megalakulásának előzményeit, a társaság által kitűzött célt, eddigi munkálkodásának eredményeit, a tudományos értékű gyermektanulmányi műveket, s a tanítóság általános helyeslése közt bizonyítja, hogy vannak a gyermektanulmánynak, mint tudománynak, egyes fontos ágai, melyeknek művelése természetszerűleg a néptanítók munkakörébe tartozik s melyeknek pedagógiai értéke szembeszökő. Ilyen pl. a számképzetek mikénti kialakulásának meghatározása, az iskolába lépő gyermekek képzettartalmának és felfogóképességének megismerése, a figyelőképesség terjedelme a különböző tantárgyaknál, a gyermek érzelemvilágának megismerése a jutalmazás és büntetés mikéntjének megállapítása végett stb. Teljesen osztja Nagy Lászlónak „A gyermektanulmányozás mai állapota“ című műve eredményekép ismertetett ama tételét, hogy: „A gyermektanulmányi vizsgálatok sikere, az eredményeknek önálló rendszerű és tartalmú tudománnyá feldolgozása céljából szükséges, hogy a vizsgálatok feladatául elsősorban a gyermekek testi és lelki jelenségeinek és fejlődésüknek tiszta, objektiv megállapítását tűzzük ki s csak másodsorban törekedjünk a gyermektanulmány eredményeit mint alkalmazásokat más tudományok szolgálatába állítani,“ — de éppen azért a gyermektanulmánynak önálló tudománnyá való fejlődésétől és sikereitől várhatjuk mi oktatásügyünk természetes irányban való fejlődését és különösen nevelői munkánk nagyobb eredményeit. Foglalkozik a gyermektípusokkal és szükségesnek tartja minden gyermeknél annak megállapítását, hogy mikor van szükség a szakadatlan fejlődés biztosítása szempontjából a szociális tényezők mesterséges beavatkozására, vagyis *az egyes gyermekekre nézve mely korban kezdődjék a tankötelezettség?* Éppen ezért a tankötelezettséget a sorozás elvére kívánja fektetni (6., 7. és 8. életév), szükségesnek tartja, hogy minden tanító legyen gyermektanulmányozóvá, s a kultuszminisztérium gondoskodjék a tanítók ezirányú kiképzéséről. Végül beterjeszti a következő határozati javaslatot:

1. A Délmagyarországi Tanítóegyesület keresse meg a hazai összes tanítóegyesületeket, hogy a „Magyar Gyermektanulmányi Társaság“ támogatásával az ország azon városaiban és községeiben (eset-

leg több község egy körzetet alkotva), hol arra a megkivántató feltételek megvannak, a gyermektanulmányi társaság fiókjainak megalakítását szorgalmazzák.

2. Az e fiókok által gyüjtött gyermektanulmányi adatok a központi egyleten kívül mindenkor ama tanitóegyesület rendelkezésére is bocsátandók, melynek területén a gyermektanulmányi társaság fiókjai működnek: hogy azokból a tanítóság a pedagógiai vonatkozású anyagot feldolgozván, abból a nevelés-oktatásügy javitására alkalmas következtetéseket vonhasson le.

3. A tanítóegyesületek által gyermektanulmányi alapon megérlelt eszmék és pedagógiai reformtörekvések a sajtó útján és végső fórumon az egyetemes tanító-gyüléseken teljesen tisztázódván, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter elé terjesztetnek a szükséges intézkedések kérelmezése mellett.

4. A Délmagyarországi Tanitóegyesület XLII. nagygyülése 12 tagú bizottságot küld ki annak tanulmányozására, hogy az egyesület területén a művelt társadalom bevonásával a Magyar Gyermektanulmányi Társaság fiókjai hol és miként volnának legcélszerübben megalakíthatók? A bizottság működéséről időnként a „Délvidéki Tanügy"-ben és részletesen a jövő évi nagygyülésen számol be.

5. Addig is, míg a kiküldött bizottság működése eredményre vezetne, a „D. T. E." fölhívja tagjainak figyelmét az országos „Magyar Gyermektanulmányi Társaság" működésére és üdvösnek, célszerűnek látná a magyar tanítóságnak e társaságba való minél tömegesebb belépését.

Az előterjesztett határozati javaslathoz hozzászóltak:

Amberg József, temesvári állami tanítóképzőintézeti igazgató és egyleti tag, az elhangzott előadás modern és időszerű kérdésének nagy fontosságát és fejlesztésének szükségét hangsulyozva, előadónak határozati javaslatát teljességben elfogadja és előadónak szép előadásáért jegyzőkönyvi köszönetet szavazni javasol.

Molnár József, kir. s. tanfelügyelő, helyesli a határozati javaslat minden egyes tételét, de az ügynek sikeres megoldása érdekében ajánlja, hogy a határozati javaslat 4. tétele értelmében megalakítandó 12 tagú bizottságba vonassanak be a kir. tanfelügyelőségek képviselői is.

Mező Dániel, egyleti alelnök, a határozati javaslat 4. tétele értelmében kiküldendő 12 tagú bizottságnak megválasztását illetőleg indítványozza, hogy a bizottság tagjait az előadó által benyujtandó előterjesztés alapján a XLII. közgyülés válassza meg azon határozott kijelentéssel, hogy a kiküldendő bizottság hivatalbóli tagjai a kir. tanfelügyelőségek képviselői.

Miután ezek után előadó a zárszó jogával élve, hozzászólók inditványait a maga részéről is helyeselve elfogadja, elnök a következő határozatot mondja ki:

A nagygyülés „A magyar nevelés-oktatásügy fejlesztése gyermektanulmányi alapon" cimü előadás kapcsán előterjesztett 5 pontból álló határozati javaslatot Molnár József, kir. s. tanfelügyelő, és Mező Dániel, egyleti alelnök, indítványaival kiegészítve elfogadja és határozatra emeli. Előadónak szép és érdekes előadásáért jegyzőkönyvi köszönet szavaztatik.

E határozatnál fogva az elnökség a szeptember 19-én kelt körlevelében felszólította a tagokat, hogy az őszi fiókköri gyüléseiken foglalkozzanak a gyermektanulmányozás ügyével s *felkérte a körök elnökeit, hogy a fiókköri üléseken a tagok figyelmét a Magyar Gyermektanulmányi Társaság működésére felhívni és őket aziránt buzdítani sziveskedjenek, hogy e társaságba tagokúl belépjenek.*

Gyermektanulmányi előadások. A Szegedi Társadalomtudományi Társaság közgyűlése elhatározta, hogy Szegeden Szabadiskolát létesít a budapesti hasonló intézmény mintájára. A társaság választmánya már meg is állapította az idei előadások sorozatát. Örömmel értesültünk, hogy a ciklusba a gyermektanulmányi előadások sorozatát is bevették. Az előadásokat egyik jeles ifjú gyermektanulmányi irónk, „A Gyermek" munkatársa, *dr. Domokos Lászlóné Löllbach Emma* fogja tartani *„A gyermektanulmányozásról"* cimen. Egyik jele ez annak, hogy a gyermektanulmányozás eszméje mind mélyebben hatol nemcsak a főváros, hanem a vidéki városok művelt közönségének köztudatába is.

Nyilvános gyermektanulmányi értekezletek. A budapesti nyilvános gyermektanulmányi előadások sorrendje az idénre a következő:

Klis Lajos, állami siketnéma-intézeti igazgató november 7-én előadást tart *a siketnéma gyermekek beszédéről* (már megtörtént).

Székely György dr., az Erzsébet-nőiskola Paedagogiumában a pedagógia tanára, egy. magántanár, december 5-én *a gyermekek erkölcsi megitéléséről* értekezik.

Grósz Gyula dr., gyermekorvos, a Brody-gyermekkórház főorvosa, január 9-én *a gyermeknevelés ferdeségeiről* tart előadást.

Berkes János, a gyengeelméjűek orsz. intézetének igazgatója, február 6-án a gyengeelméjű gyermekek akarat- és érzelemvilágát ismerteti.

Berend Miklós dr., gyermekorvos, egy. magántanár, március 6-án *a környezet hatását* ismerteti a gyermeki lélekre.

Apróságok a gyermek életéből.

Hogyan lett öcsémből asztalosinas?

Irta: **L. I.** tanítónő, Budapestről.

Béla öcsém élénk, víg fiúcska volt, ki nagy örömmel járt, a legelső alkalommal pedig szinte szökött iskolába.

Ugyanis mi egy csöndes kis dunamenti falucskában, Érden nyaraltunk, hol teli tüdővel szívhattuk magunkba a jó falusi levegőt és szívvel-lélekkel örülhettünk a szabadságnak, melyben Budapesten oly igen kevés részünk volt. Szaladgáltunk, lapdáztunk, hintáztunk, virágot ültettünk, szóval azt csináltuk, ami épen jól esett, s foglalatosságainkban nem zavart senki.

Így mult el a nyár. Ősszel szüleink bejöttek Budapestre, magukkal hozván a két nagyobb gyermeket, engem és Pista öcsémet, kik már iskolába jártunk. Béla pedig Érden maradt nagyanyámnál, hogy: „Hadd maradjon a gyerek falun, míg jó idő van."

Úgy látszik, hogy Béla öcsémnek unalmas volt az egyedül való játszogatás. Kapta magát és elment a tőlünk puskalövésnyi távolságban lévő iskolába. Nagyanyám abban a hiedelemben volt, hogy a fiú játszik valahol a kertben. Elképzelhető, hogy mekkora volt rémülete, mikor kereste és nem találta sehol. Szaladt a szomszédokhoz, hogy ott van-e a fiú, vagy látták-e valahol? Nem tudtak róla semmit.

A legnagyobb kétségbeesés közepette rohan be jókedvűen az öcsém: „Kezeit csókolom, Nagymama!" Nagyanyám örömében megfeddni is elfelejtette: „Csakhogy megvagy édes fiacskám! Hol voltál Béluska?"

„Az iskolában." És elmondta Béla, hogy ő azért ment iskolába, mert ő is tanulni akar úgy, mint Pista meg Ilonka.

A jó öreg tanító bácsi sokáig emlegette, hogy hogyan állított be öcsém az iskolába:

„Jó napot kívánok, tanító bácsi! Tessék beírni az iskolába!"

„Édesapád küldött?"

„Nem, édesapa Pesten van, magam jöttem."

„Te még kicsi vagy, majd a jövő esztendőben fogsz iskolába járni Pesten."

„De én most is akarok tanulni és már sok betűt ismerek."

„No jó, beirlak, ha megfelelsz arra, amit kérdezek. Hogy hivnak?" stb. És öcsém bediktálta a beiratáshoz szükséges összes adatokat. Szorgalmasan járt is iskolába egészen addig, míg novemberben szüleim őt is felhozták Budapestre. De csak a következő évben adták be iskolába. Eszes, okos gyermek és kitünő tanuló volt.

Azonban mikor a negyedik elemibe kellett volna beiratkoznia, azzal állott elő, hogy: „Édesanyám, ne irasson be engem iskolába. Én nem akarok úr lenni. Az urak mindig betegek és nem erősek."

„Hát mi akarsz lenni?"

„Kocsis."

Erre aztán anyám elmagyarázta neki, hogy aki kocsis akar lenni, annak is kell tanulni. A kocsisok mind tudnak írni, olvasni, számolni, a földrajzot meg éppen nagyon jól tudják. Végre belenyugodott öcsém ebbe és jókedvvel ment iskolába.

Hogy miért érvelt azzal, hogy nem akar úr lenni, mert az urak mindig betegek, annak magyarázata valószínűleg az, hogy édesapánk ebben az időben folytonosan betegeskedett s még ugyanezen év folyamán meg is halt. Édesapám egyik nagy tudományos társaságunknak irodaigazgatója volt.

Erre még határozottabbá vált öcsémben az a szándék, hogy nem lesz úr és nem fog tanulni. Hanem a kocsisságról is letett s asztalos akart lenni. Nem is igen törődött a tanulással; mikor haza jött az iskolából, órák hosszat ácsorgott az útba eső asztalosműhelyek előtt s nézte, hogyan dolgoznak a legények. Ha tehette, otthon is fúrt-faragott, cifra ostornyelet, babaasztalt, kis kocsit csinált a tanulás nagy kárára.

Így került a gimnázium harmadik osztályába, hol már nyakra-főre hozta az intőket. Mikor édesanyám ezért megdorgálta és kifejezte azt a reményét, hogy év végéig kijavítja osztályzatait és nem fog megbukni, a válasz ez volt: „Jó. Nem fogok megbukni, ha megigéri édesanyám, hogy odaád asztalosjnasnak."

„Előbb vizsgázz le, aztán majd meglátjuk, mi lesz", mondta anyám.

„De addig egy szót se tanulok, míg meg nem géri."

„Nem szégyelnéd magad mint inas? Édesapád tanult, művelt ember volt, testvéreid is tanult emberek lesznek, te meg asztalosinas leszel?"

„Nagyapám is asztalos volt és édesapa ezt nem szégyelte. Azt mondta, tanuljátok meg, hogy a becsületes munka nem szégyen."

Erre már nem tudott mit szólni édesanyám és megigérte, hogy odaadja asztalosnak. Béla sikerrel le is vizsgázott s bizonyítványát e szavakkal hozta haza: „Édesanyám, én megtartottam, amit igértem, most maga is adjon oda." Anyám igyekezett lelkére beszélni, hogy nem buta gyerek, tud tanulni, ha akar, hát tanuljon. De ez mit sem használt, Béla megmaradt amellett, hogy asztalos lesz s rögtön műhelybe akart menni dolgozni, még nyaralni sem vágyott. Nagy volt tehát boldogsága, mikor édesanyám csakugyan odaadta egy jóravaló asztalosmesterhez inasnak; gondolván, hogy megelégeli a dolgot nyáron s ősszel majd jár tovább iskolába. De bizony Béla hal-

lani sem akart iskoláról, boldog volt, hogy fúrhat, gyalulhat.

Nagy volt meglepetésünk, mikor egy este azzal toppan be: „Ott hagytam a mesteremet, pofonütött. Nem megyek vissza hozzá.“

„Mégy holnap iskolába“, szólt nagy nyugalommal anyám.

De Béla nem várta meg, hogy másnap iskolába vigyék, ment vissza a műhelybe. Azóta nem történt vele semmi ilyesféle eset. Mestere teljesen meg van vele elégedve és azt mondja, hogy ügyesebb és jobban dolgozik, mint akármelyik segéd. Béla előtt az asztalosságnak csak egy árnyoldala van, hogy az iparostanonciskolába kell járni s ezt nem szereti. Mindenből kitünője van ugyan, de nem nagy kedvvel jár oda, mert „ott nagyon rossz fiúk vannak és ostoba vicceket csinálnak.“ Nem is barátkozik, nem beszél velük, amiért ugyan gúnyolják, de ő azzal nem törődik. Most 15 éves, harmadik éve, hogy inas és teljesen meg van elégedve helyzetével s órák hosszáig meséli, hogy mit milyen fából és hogyan csinálnak. Hiányzó vizsgáit szándékozik letenni, hogy belőle „művelt iparos“ legyen.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai.

Ábrahám Margit tanítónő, Budapest 1907. Acsay Mihály áll. tanító, Szolnok 1907. Ádler Simon siketn. int. tanár, Budapest 1907. Ágotai Lajos iparrajzisk. igazgató, Budapest 1907. Andreánszky Olga felső leányisk. tanítónő, Budapest 1907. Andrényi Károlyné nagykereskedő, Arad 1907. Árvay Ilona áll. tanítónő, Kapnikbánya 1906. Augusztiny Oszkár fő v. tanító, Budapest 1908. Baráth Géza ped. hallgató, Budapest 1906. Bárczy István dr. székesfőv. polgármester, Bpest 1906. Borsy Ilma tanítónő, Berettyó-Újfalu 1906. Berthóty Paula tanítónő, Bpest 1906. Biró Samu fő v. tan., Bpest 1906. Bognár Pál Cecil bencés tanár, Komárom 1906. Barton Imre tanító, Bpest 1907. Békásy István földbirtokos neje, Sennye, 1907. Blasutigh Károly hivatalnok, Budapest 1906. Baló József dr. képezdei igazgató, Budapest 1907. Berend Miklós dr. orvostanár, Budapest 1907. Barca Albin igazgató, Budapest 1907.

A gyermek tartalma.

Gyermektípusok. *Martos Ágostné.* — A környezet hatása a tanulókra. *Kemény Gábor dr.* — Gyermektanulmányi mozgalmak. — Hogyan lett öcsémből asztalosinas? *S. J.* — A Magyar Gyermektanulmányi Társaság tagjai.

Figyelmeztető.

A Gyermek szerkesztőségének és a *Magyar Gyermektanulmányi Társaság* irodájának helyisége: **Budapest, VIII. ker., Üllői-ut 16/B.** (Az ügyvivő alelnök magánlakása.)

A „Gyermek“ kiadóhivatalának cime: **Országos Gyermekvédő Liga Budapest VI. ker., Bulyovszky-utca 23.**, a hová a reklamációk intézendők.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság pénztárosának cime: **Perényi József dr. tanár, Budapest, VII., ker., Aréna-ut 19,** a hová a tagsági dijak küldendők.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság *évi tagsági dija* **4 korona,** a miért a tagok **A Gyermek** cimü lapot, mint a **Gyermekvédelmi Lap** mellékletét, külön dij nélkül kapják.

A Gyermek előfizetési dija évenként **4 kor.,** A melyért az előfizetők a **Gyermekvédelmi Lapot** is kapják.

Az előfizetési dijak az *Országos Gyermekvédő Liga* központi irodájába küldendők. Budapest, VI., Bulyovszky-utca 23.

Ifj. STERN SÁNDOR

Hat. eng. Modern világitási- és fűtési erendezések vállalata és elektrotechnikai műintézete.

Erőátvitel. Csengők. Telefonok. Villámháritók. Villamos- és légszeszvilágitás. Légszesz-fűtési- és főzési kellékek.

Dús aktá csillá , világitási és elektrotechnikai czikkekben.

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 20. SZ.

TELEFON 165. TELEFON 165

FREISINGER LIPÓT

Vasáru, szerszám, épület- és butorvasalás, kályhák és konyhaberendezési, fa- és vas szállitó eszközök és gazdasági czikkek gyári raktára.

Fabriksniederlage v. Eisenwaaren, Werkzeuge, Bau- und Möbelbeschläge, Ofen u. Küche-Gerätschaften.

BUDAPEST, VII., Rottenbiller-utcza 66. SZ.

Telefon 22—93. Telefon 22—93.

Nélkülözhetlen családi könyv

A NŐ MINT HÁZIORVOS

Az egészség ápolásának kézikönyve, különös tekintettel a női- és gyermek ete gségekre, valamint a szülészete és gyermekápolás a.

Dr. Fische-Dückelmann Anna

nyomán közrebocsájtotta, előszóval és jegyzetekkel ellátta:

Dr. Hugonnai Vilma grófnő.

Két kötet 463 képpel 32 szines táblával, a gyermek testének szétszedhető bonctani képével

Ára diszkötésben 28.— kor.

Ez a könyv nélkülözhetlen támasza minden asszonynak, hitvesnek, anyának legszentebb hivatása teljesitésében. A nő őrködik a család egészsége fölött s ehhez ebből a munkából fontos és becses tudnivalót, tanácsot, oktatást merit. Megtanulja az egészség megóvására, a baj felismerésére és az orvosi segélynek idejében való igénybevételére.

Megrendelhető 2 kor. havi részletfizetésre is.

Részletes ismertető prospektust kivánatra ingyen küld a

Minerva Könyvkeskedő és kiadó .-t. Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.

Hirdetéseket

felvesz a

Gyermekvédelmi Lap

kiadóhivatala

Bpest, VI., Bulyovszky-u. 23.

Érvényes 1908 október 1-től. **A m. kir. államvasutak téli menetrendje.** Érvényes 1908 október 1-től

A vonatok indulása Budapestről.

A keleti pályaudvarról

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délelőtt
28	6	25	szv.	Nagy-Kanizsa, Trieszt
1502	6	50	gyv.	Kassa, Csorba
1602	7	00	»	Fiume Torino, Róma, Pécs, Vinkovce
302	7	05	»	Ruttka, Pop.-Felka
906	7	10	»	Belgrád
604	7	20	»	Gyulafehérvár, Nagyszeben, Tövis, Brassó, Máramarossziget
1302	7	25	»	Fehring, Graz, Triest
10	7	30	szv.	Wien, Graz, Sopron
402	7	35	gyv.	Lemberg, Máramarossziget
820	7	40	szv.	Gödöllő
908	7	45	»	Belgrád, Bród
606	8	00	»	Arad, Brassó
1508	8	10	»	Kassa, Csorba
1008	8	20	»	Zágráb, Fiume Pécs, Brod
506	8	20	»	Kolozsvár, Brassó
408	8	30	»	Munkács, Máramarossziget
1708	9	00	»	Máramarossziget, Stanislau
306	9	15	»	Ruttka, Berlin
2	9	20	gyv.	Wien, Sopron
944	11	15	tszsz.	Kiskőrös
20	11	55	szv.	Bicske

Délután

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délután
610	12	20	szv.	Arad, Tövis
8	12	30	»	Szombathely, Wien
310	12	30	»	Hatvan
322	1	25	»	Gödöllő
1304	1	40	gyv.	Fehring, Graz, Nagy-Kanizsa
1504	1	50	»	Kassa, Poprád-Felka
912	1	55	szv.	Szabadka, B.-Brod
602 [1]	2	00	gyv.	Arad, Bukarest [1]
4	2	05	»	Wien, Páris,
404	2	15	»	Kassa, Lemberg,
504	2	25	»	Kolozsvár, Tövis, Szatmár-Németi
22	2	25	szv.	Bicske
312	2	30	»	Hatvan, Szerencs
510	2	40	»	Szolnok
1902	2	55	gyv.	Eszék, B.-brod, Gyékényes
904	3	20	»	B.-brod, Belgrád, Konstantinápoly
1022	3	25	vv.	Paks
304	3	30	gyv.	Ruttka, Berlin
324	3	50	szv.	Gödöllő
1004	4	10	gyv.	Zágráb, Fiume, Róma, Nizza, Napoli
18	4	30	szv.	Komárom
6	5	15	gyv.	Győr, Sopron
326	5	20	szv.	Gödöllő
508	5	40	»	Kolozsvár, Brassó
308	5	55	»	Ruttka, Berlin
332	6	25	»	Péczel
916	6	30	»	Kiskőrös
314	6	40	»	Hatvan
16a [2]	6	55	»	Bicske
1706	7	05	»	Máramarossziget Stanislau
16	7	10	»	Győr, Triest
316	7	40	»	Hatvan
1912	7	50	»	Pécs, Bród
328	8	15	»	Gödöllő
24	8	20	»	Bicske
514	8	25	»	Szolnok
1510	8	45	»	Kassa, Csorba
1006	9	00	gyv.	Fiume, Nizza
502	9	15	»	Bukarest Stanislau
1306	9	25	szv.	Fehring, Graz, Triest
608	9	30	»	Arad, Brassó
406	9	40	»	Lemberg, Kassa, Máramarossziget
910	10	10	»	Belgrád, Eszék, Sarajevo
12	10	30	»	Wien, Paris
1010	10	45	»	Fiume, Napoli
338	11	10	vv.	Ruttka, Berlin, Szerencs,

[1]) Bezárólag november 15-ig Bukarestig, azontul csak Brassóig közlekedik.
[2]) Csak vasár- és ünnepnap előtti hétköznapokon közlekedik.

A nyugati pályaudvarról

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délelőtt
102	1	00	k. ost. exprv	Wien, Páris, Ostende, London
148	5	35	szv.	Rákospalota-Ujpest
122	5	45	»	Párkány-Nána
712a	5	50	»	Szeged, Szolnok
152	6	00	»	Göd
4102	6	10	»	Esztergom
6502	6	40	»	Lajosmizse Kecskemét
150	6	45	»	Rákospalota-Ujpest
1404	7	00	gyv.	Zsolna, Berlin
104	7	55	»	Wien
154	8	00	szv.	Dunakeszi-Alag
712	8	30	»	Karánsebes, Báziás
116	9	20	»	Wien, Berlin
156	9	35	»	Rákospalota Ujpest
708	9	40	gyv.	Bukarest, Báziás
6508	11	15	szv.	Lajosmizse Kecskemét
158	11	25	»	Rákospalota-Ujpest

Délután

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délután
6704	12	05	szv.	Czegléd, Szolnok
4104	12	10	»	Esztergom
160	12	15	»	Rákospalota-Ujpest
128	12	25	»	Nagymaros
162	1	10	»	Dunakeszi-Alag
4114 [1])	1	50	»	Piliscsaba
126	2	10	»	Párkány-Nána
164	2	15	»	Rákospalota-Ujpest
4106	2	20	»	Esztergom
106	2	30	gyv.	Wien, Páris
120	2	35	szv.	Galánta
704	2	40	gyv.	Bukarest, Báziás
720	2	45	szv.	Czegléd
6504	2	50	»	Lajosmizse Kecskemét
166	4	10	»	Rákospalota-Ujpest
130	4	20	»	Nagymaros
716	4	30	»	Szeged
108	5	05	gyv.	Wien
124a	6	00	szv	Nagy-Maros
168	6	15	»	Rákospal.-Ujpest
124	6	25	»	Párkány-Nána
722	6	30	»	Czegléd
4108	6	40	»	Esztergom
1406	6	50	gyv.	Berlin, Pozsony
722a	6	55	szv.	Czegléd, Szolnok
170	7	15	»	Dunakeszi-Alag
710a	7	35	»	Czegléd
6506	7	40	»	Lajosmizse
710	8	05	»	Bukarest, Báziás
132 [2])	8	10	»	Vácz
4110	8	30	»	Esztergom
172	8	45	»	Dunakeszi-Alag
1408	9	20	»	Zsolna, Berlin
118	10	00	»	Wien, Páris
706	10	15	gyv.	Szeged, Báziás, Bukarest
172a	10	30	szv.	Rákospalota-Ujpest
714	10	35	»	Kiskunfélegyháza
140	11	10	»	Nagymaros
902 [3])	11	20	keleti exprv	Belgrád, Konstantinápoly
702 [4])	11	30	k. ost. exprv	Bukarest, Konstantinápoly

[1]) Vasár- és ünnepnapokon bezár. november 15-ig közlekedik.
[2]) Csak október és április hónapokban közlekedik.
[3]) Minden kedden, csütörtökön és vasárnapon közlekedik.
[4]) Minden szerdán és szombaton közlekedik.

A vonatok érkezése Budapestre.

A keleti pályaudvarra

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délelőtt
613 [1])	4	40	szv.	Tapiószecső
645	5	00	tszsz.	Máriaradna Arad, Nagyvárad Debreczen
339	5	10	vv.	Berlin, Ruttka
309	5	30	szv.	Hatvan
1707	5	45	»	Máramarossziget, Stanislau
909	6	00	»	Belgrád, Bosna-Brod
607	6	05	»	Brassó, Arad
17	6	10	»	Komárom Gyékényes
11	6	25	»	Wien, Triest
405	6	35	»	Lemberg, Kassa Máramarossziget
1911	6	55	szv.	Paks, Brod, Eszék
913	7	10	»	Kiskőrös
507	7	20	»	Brassó, Kolozsvár
1307	7	25	»	Graz, Fehring
319a	7	30	»	Gödöllő
311	7	40	»	Hatvan
501	7	50	gyv.	Bukarest, Brassó
1003	7	50	»	Roma, Fiume
19	8	00	szv.	Bicske
1509	8	15	»	Csorba, Kassa
509	8	30	»	Szolnok
313	8	45	»	Hatvan
1007	9	05	»	Fiume, Brod, Pécs
13	9	20	»	Győr, Székesfehérvár
911	9	40	»	Szabadka
307	9	50	»	Berlin, Ruttka
5	10	15	gyv.	Sopron, Győr
27	10	35	szv.	Triest, Nagy-Kanizsa

Délután

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délután
321	12	10	szv.	Gödöllő
1005	12	15	gyv.	Napoli, Nizza, Róma, Fiume
609	12	25	szv.	Tövis, Arad, Püspökladány
301	12	45	gyv.	Berlin, Ruttka
7	12	50	szv.	Wien, Sopron Szombathely
401	1	00	gyv.	Lemberg, Lawoczne
903	1	05	»	Konstantinápoly, Bród
601 [2])	1	15	»	Bukarest, [2]) Arad
1	1	30	»	London, Páris, Wien
503	1	40	»	Tövis, Kolozsvár Szatmár-Németi
1901	1	40	»	Gyékényes, Eszék, Pécs, Brod
1501	1	55	»	Birtfa, Kassa
1301	2	10	»	Graz, Fehring
315	3	10	szv.	Szerencs, Hatvan
21	4	15	»	Bicske
323	4	50	»	Gödöllő
15	6	35	»	Győr
505	6	40	»	Brassó, Kolozsvár
907	6	55	»	Belgrád, Bród
325	6	55	»	Gödöllő
3	7	05	gyv.	Wien, Graz
305	7	10	szv.	Ruttka, Szerencs
605	7	25	»	Brassó, Arad
407	8	00	»	Munkács Máramarossziget
1009	8	15	»	Fiume, Bród, Pécs
1705	8	20	»	Stanislau Máramarossziget
333	8	30	»	Péczel
23	8	35	»	Bicske,
1507	8	45	»	Csorba, Kassa
335	9	05	»	Péczel
9	9	10	»	Wien, Graz, Tries
303	9	15	gyv.	Berlin, Rutka
1001	9	35	»	Róma, Fiume, Vinkovce, Pécs
603	9	40	»	Nagyszeben, Brassó Kolozsvár Stanislau
403	9	55	»	Lemberg, Munkács Máramarossziget
905	10	00	»	Belgrád,
1303	10	10	»	Graz, Fehring,
1503	10	20	»	Csorba, Kassa
327	10	55	szv.	Gödöllő

[1]) Csak vasár- és ünnepnapot követő köznapon, továbbá minden kedden és pénteken közlekedik.
[2]) Bezárólag november 15-ig Bukarestől, azontul csak Brassótól közlekedik.

A nyugati pályaudvarra

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délelőtt
701 [1]	12	50	k. ost. exprv	Konstantinápoly Bukarest
145	5	25	szv.	Dunakeszi-Alag
721	5	30	»	Czegléd
721a	5	45	»	»
4101	5	50	»	Esztergom
139	6	00	»	Nagymaros
6505	6	10	»	Lajosmizse
147	6	15	»	Rákospalota-Ujpest
6701	6	20	»	Szolnok, Czegléd
1407	6	35	»	Berlin, Zsolna
217	7	05	tvszsz	Párkány-Nána
709	7	15	szv.	Bukarest, Báziás
709 a	7	25	»	Czegléd
149	7	30	»	Rákospalota-Ujpest
4103	7	40	»	Esztergom
117	7	45	»	Páris, Wien
6501	7	50	»	Kecskemét, Lajosmizse
151	7	55	»	Göd
131	8	10	»	Párkány-Nána
713	8	20	»	Kiskunfélegyháza
153	9	10	»	Dunakeszi Alag
705	9	20	gyv.	Szeged,
1403	9	30	»	Berlin, Zsolna, Pozsony
4105	9	55	szv.	Esztergom
155	10	20	»	Rákospalota-Ujpest
715	10	40	»	Szeged,
119	10	55	»	Galánta

Délután

vonatszám	óra	perc	vonat neme	Délután
157	12	05	szv.	Rákospalota-Ujpest
159	12	55		
133	1	25	»	Nagymaros
703	1	30	gyv.	Bukarest, Báziás
103	1	40	»	Páris, Wien
161	2	25	szv.	Dunakeszi-Alag
163	3	00	»	Rákospalota-Ujpest
6507	3	20	»	Kecskemét, Lajosmizse
6703	4	05	»	Szolnok, Czegléd
127	4	10	»	Nagymaros
4107	5	00	»	Esztergom
215	5	30	tvszsz	Érsekujvár
165	5	38	szv.	Rákospalota-Ujpest
115	5	55	»	Wien, Berlin
707	6	35	gyv.	Bukarest, Báziás
167	7	00	szv.	Rákospalota-Ujpest
105	7	10	gyv.	Wien
711	7	35	szv.	Temesvár, Báziás
4111 [2])	8	10	»	Piliscsaba
169	8	35	»	Dunakeszi-Alag
125	8	50	»	Párkány-Nána
107	9	05	gyv.	Wien
4109	9	25	szv.	Esztergom
6503	9	35	»	Kecskemét, Lajosmizse
1405	9	45	gyv.	Berlin, Zsolna
171	10	05	szv.	Dunakeszi-Alag
129 [3])	10	45	»	Vácz
723	10	50	»	Szeged, Szolnok
901 [4])	10	55	keleti exprv	Konstantinápoly Belgrád
101	11	05	k. ost. exprv	London, Ostende, Páris, Wien
171a	11	20	szv.	Rákospalota-Ujpest

[1]) Érkezik minden hétfőn és csütörtökön.
[2]) Vasár- és ünnepnapokon bezár. november 15-ig közlekedik.
[3]) Csak október és április hónapokban közlekedik.
[4]) Érkezik minden kedden, csütörtökön és szombaton.

A vonatok indulása és érkezése Budapest—Józsefvárosra.

Indulás					Érkezés				
384	7	00	szv.	Péczel	319	5	55	szv.	Gödöllő

A vonatok indulása és érkezése Buda—Császárfürdő kitérő.

Indulás					Érkezés				
4002	6	00	szv.	Esztergom	4001	5	53	szv.	Esztergom
4004	12	03	»	Esztergom	4003	7	48	»	Esztergom
4014 [1])	1	35	»	Piliscsaba	4005	10	04	»	Esztergom
4006	2	11	»	Esztergom	4007	5	17	»	Esztergom
4008	6	30	»	Esztergom	4011 [2])	8	21	»	Piliscsaba
4010	8	22	»	Esztergom	4009	9	31	»	Esztergom